

DRAMATURGİ

Türk tiyatrosunun tarihçesine bakıldığında dramaturg sözcüğünün tiyatro terimleri arasında uzun zamandır yer aldığı görülür. İlk kez Ankara Devlet Tiyatrosunda dramaturg adı altında görev yapan kişilerin çalışma alanları, tiyatroya gönderilen oyunları okumak ve bunlarla ilgili raporlar düzenlemekle sınırlanmıştır. Daha sonraları dramaturgun işlevi ödenekli tiyatrolarda aynı kalmakla birlikte, bir kavram olarak tartışma konusu olmuş genelde, pek etkinlik göstermese de, kendi dar çevresinde yavaş yavaş varlığını duyurmuştur. 1990' lara gelindiğinde ise dramaturgluktan daha çok konuşulur olmuştur ama onu herkes kendine göre tanımlamaktadır ve ne yazık ki yapılanlar soyut tartışmadan öteye gidememektedir.

Yine aynı bağlamda, çağdaş dramaturgi anlayışı da bu aşamada söz konusu edilmeye başlamış, çok olmasa da kimi yazılarda, söyleşilerde çağdaş tiyatrodaki dramaturginin önemine değinilmiştir. Ne ki dramaturgi anlayışındaki belirsizlik, dramaturg tanımında olduğu gibi, büyük ölçüde sürmekte ve bir kavram karmaşasına neden olmaktadır. Konuyla ilgili tartışmaların düzeyi ve bir noktadan sonra tıkanıp kalmalarının nedeni, birbirlerinden soyutlanamaz olan bu iki kavramla ilgili bilgi ve birikim eksikliğine, yada çağdaş tiyatroya değin donanım yetersizliğine bağlanabilir. Bir çok alada tanık olduğumuz gibi Türkiye' ye dramaturgluk uğraşı, ona gereksinim duyulmadan "ithal" edilmiştir ve bunun doğal sonucu olarak da son derece kısıtlı, kimi zaman da yanlış alanlarda kullanılmaktadır.

Tüketilmiş bir yılı iyi ve anılarıyla geride bırakırken, bizi ekranın, gazetelerin karşısına bağlayan, meraktan şaşkınlığı, üzüntüden öfkeye savuran onca seyirci kalmanın .tuhaf duygusunu yaşıyoruz. Bu uzun yılda, çoğu zaman, hangi olayın gerçek, hangisinin kurmaca olduğunu düşünürken, kendimizi grotesk bir oyunun içinde hissettik. Yaşanan olaylardaki anlamlı ve anlamsızlığı kavramak yada dertlerimizden birazcıkta olsa uzaklaşmak için, sinemalara, kitaplara, sergilere, tiyatrolara sığındık. Peki aradığımızı bulabildik mi?

Dramaturgi kaygısı olmadan, böyle bir bilinç oluşmadan dramaturg yaratılmıştır ülkemizde ve günümüzde yaşanan çatışmalar, işlevi pek de kestirilemeyen bir görevin türetilmesinden kaynaklanmaktadır. Oysa çağdaş anlamıyla dramaturg bizimki gibi eğitimi zayıf, okuma inceleme, araştırma alışkanlığı olmayan ve genellikle okuldan aldıkları eğitimle yetindikleri ülkelerde, tiyatronun çağını yakalayabilmesi için etken olabilecek asal kişilerden biridir. Çünkü tiyatromuzun asıl sorunu, teknolojiye de önce, nitelikli, yaratıcı insan malzemesidir. Çağdaş tiyatronun, tiyatro bilincinin değişmesi sonucunda oluştuğu göz önüne alındığında, sıkıntının salt ekonomik olmadığı çıkar ortaya; asıl engel, tiyatronun özünü oluşturan donanımlı kişilerin azlığıdır, insan altyapısının yetersizliğidir. Öte yandan, tiyatro bilincinin değişmesi, bakış açısının farklılaşmasının bir sonucudur. Yeni tiyatro düşüncesi, "başka" bir tiyatro yapma gereksiniminden doğmuştur. Gel gelelim insanın daha iyiyi, güzeli isteyebilmesi için, her şeyden önce onu bilmesi, onun ayırımında olması gerekir ki, bu da bir bilgi, görgü, kısacası birikimle olasıdır. Ve bu kültürel, sanatsal beslenme olmadan, en gelişmiş teknik, teknolojik araçlar bile tiyatroyu çağdaş kılamaz.

Seyirci ve sahneye yaklaşımın değişmesiyle birlikte yeniden yapılanan ve bir bilgi ve kültür işi olarak değerlendirilen çağdaş tiyatrodaki dramaturgun işlevini açığıklayabilmek için dramaturgi kavramını incelemek gerekir. Çağdaş dramaturgi anlayışı ise araştırmacıyı, modern tiyatronun başlangıcına yani yönetmenin sahneye çıkışına götürecektir. Gerçekten de, çağdaş tiyatroyla ilgili hangi olguyu incellerseniz irdelleyin karşınıza hep, ona bugünkü kimliğini kazandıran, sahneleme eyleminin özerk bir sanat dalına dönüşmesi ve buna bağlı olarak, yönetmenini sahnenin egemen kişisi olarak görülmesi çıkar. Durum böyle olunca, çağdaş tiyatroyu oluşturan asal öğelerin anlam ve işlevlerini kavrayabilmek için, tiyatronun yazın alanından kurtulup bir sahne sanatına dönüşmesini sağlayan, sahneleme (sahneye koyma) olgusunun gelişimini izlemek kaçınılmaz olur. dramaturgi ve dramaturg için de durum aynıdır. Günümüzde giderek kendinden daha sık söz ettiren, tartışılan, ne oldukları hem bilinen hem de bilinmeyen bu kavramların ortaya çıkma nedenlerini araştırmak, tanımlamalarını yapabilmek ve tiyatro sanatı içindeki yerlerini, işlevlerini belirleyebilmek için bizim de, tiyatro etkinliğine yeni bir boyut getirerek onu kökten değiştiren sahneleme anlayışının doğuşundan yola çıkmamız gerekecektir.

Ne ki, XIX. Yüzyılın ikinci yarısında yaşanan ve çağdaş tiyatroyu etkileyen sahneyle ilgili gelişmeleri izleyebilmek için, bu dönemi hazırlayan XVII. İle XVIII. yüzyıllara uzanmak kaçınılmaz olacaktır. Çağdaş tiyatrodaki dramaturginin ve dramaturgun yerini ve işlevini araştırmaya, bunlara olabildiğince açıklık getirmeye çalışan bu kitap, ister istemez, çağdaş tiyatro anlayışının kısa bir tarihçesini de sunmuş olmaktadır okuyucuya. Dramaturgi ve dramaturg kavramlarının üstünde bu denli durmanın asıl amacıysa, tiyatro sanatının ince beğeni ve çok yönlülük, özellikle de bilinç isteyen bir sanat dalı olduğunu bir kez daha anımsatmaktır. Bunun ardından da, epeydir unutulmuş benzeyen duyarlı bir noktanın altını çizmek gerekiyor.